

görög-római történetírás — elsősorban Diodoros Siculus — szórványos adataival, majd magukra a belföldi emlékekre támaszkodva vázolja Egyiptom jogtörténetének egyes lépcsőfokait a legrégebb időktől egészen a Kr. e. 8. századig.

Az egész munkában csak egyet kifogásolunk: a jog és egyéb művelődés-történeti jelenségek összefüggésére utalnak ugyan az első fejezetben a szerzők, de tárgyalásuk további során nem fordítanak rá kellő gondot. Holott éppen egyes konkrét esetekben volna a legtanulságosabb ilyen kapcsolatoknak a feltüntetése.

Ez természetesen mit sem vonhat le a könyv érdeméből, amely az egyetemes jogtörténeti szempont következetes érvényesítésén kívül elsősorban a jogi természetű emlékek lehető teljes és rendszeres összegyűjtésében áll. Az a jegyzék, amely a munka végén időrendi beosztásban adja a szerzők által felhasznált forrásokat, minden további egyiptomi jogtörténeti kutatásnak értékes segédeszköze.

Szádeczky-Kardoss Samu.

Ernest Mackay: *Die Induskultur.*

F. A. Brockhaus, Leipzig, 1938. 152 lap, 1 térkép, 78 ábra. Ára 3 80 RM.

Három feltárt település (Harappa, Mohenjo-daro, Chanhu-daro) alapján tárja elénk a szerző a napjainkban még csak az Indus alsó folyása vidékén ismert „Indus” kultúrát. A kerámia és a különböző ábrázolások révén az egész kultúra Mezopotámiával kapcsolatba hozható, s e kapcsolatok az Indus kultúra idejét meglehetősen határozottsággal a Kr. e.-i III. évezredre helyezik.

Ez az árja betörést megelőző művelődés meglepően magasfokú. A város-

építés kimutathatóan városrendezési tervck szerint történt. Erre mutatnak pl. a nyílegyenes, helyenkint 10 m szélességű, egymást derékszögben metsző utak. Az építkezéseknél téglát használnak. Noha Mohenjo-daróban a feltárások vertikális irányban nem teljesek (az alsó rétegek a felfakadó talajvíz miatt nem közelíthetők meg), mégis teljes képünk van a különböző méretű lakásokról, azok beosztásáról. Sok a két, sőt több emeletes ház. Figyelemre méltó, a viszonyokhoz képest teljesen kiépített csatornahálózat. Nyilvános fürdő is akad; valószínűleg kultikus rendeltetése is van.

Nem térhetünk ki a kultúrának egészen részletes ismertetésére. Meg kell elégednünk azzal is, hogy csak utalunk azokra a kisplasztikai tárgyakra és agyagba karcolt ábrázolásokra, amelyek alapján más emlékek híján (templomok pl.), a kultúra hordozóinak vallási felfogását igyekeznek a szerző rekonstruálni. Sokkal határozottabban szemlélteti a mindennapi élet számtalan megnyilvánulását az előkerült emlékek alapján. A kultúra embere ismeri a korongot. Kerámiája formás és sokszor festett. Súlymértékekből egész sorozat állítható össze. Vannak rézből, bronzból készült eszközök, de ismeri az ólmot is.

Faji szempontból a lakosság nem mondható egységesnek. A kevés számú anthropológiai anyag alapján is már négy race vehető fel. A szerző felfogása szerint az Indus kultúra emberei, halottaikat elhamvasztották és a hamvakat az Indusba szórták. Ez a népesség úgylátszik rokon a sumirokkal.

Ez összefoglaló, s részben a művelt nagyközönségnek szánt könyvecske még megközelítőleg sem tárja elénk olyan plasztikusan az Indus kultúra képét, mint Mackeynek az 1927. és 1931. esztendőben Mohenjo-Daron vég-

zett ásatásokról szóló beszámolója.¹ Helyünk ninesen arra, hogy ez igazán kimerítő, gazdagon illusztrált beszámoló alapján részletesebb képét rajzoljuk meg az Indus kultúrájának, de szakember, ha az ismertetett munkában felvetett problémákkal foglalkozni kíván, ezt az „ásatási jelentést“ nem kerülheti el. *Dr. Párducz Mihály.*

Thomas Gann: *Götter und Menschen im alten Mexiko.* F. A. Brockhaus, Leipzig. 1938. 168 lap, 51 képes tábla, 1 térkép. Ára 3 80 RM.

Amikor Amerika felfedezésével Európa népei új világgal ismerkedtek meg, ez az új világ a fejlődésnek olyan magas fokán mutatta be az új földrész életét, amely bizonyos vonatkozásokban a felfedezőket is felülmulat. Egészen természetesnek kell tartanunk azt a törekvést, amely ma mind nagyobb érdeklődéssel kutatja a civilizációknak a ködös múltba vesző kezdeteit.

Izgató kérdés mindjárt a földrész lakosságának eredete. Óskőkori kultúra nyomai eddig nem mutathatók ki, s e miatt azt a felfogást kell elfogadni, hogy a fiatalabb kőkor idején történt a földrész benépesülése főként Kelet-ázsiaiából, a Behring-szoroson keresztül (talán még meg sem volt ez időtájt ez a szoros), de valószínűleg gyarapodott a népesség a polinéziai és melanéziai szigetvilágból is.

Az archaikus kor után a kb. Kr. sz.-tól Kr. u. 800-ig fennálló, Maya kultúra ismertetése következik, amely úgy látszik városállamok szövetsége volt. E kultúrára vonatkozó források, vallásos emlékek, társadalmi szervezet bemutatása után a szerző, a kisebb

jelentőségű népi kultúrákat sorakoztatja fel. Közülük legjelentősebbek a toltékek.

A könyv legnagyobb részét az aztékek birodalmának tárgyalása tölti ki, s a politikai történetén kívül, istenhittüket, papságuk szervezetét, időszámításukat, társadalmi rendjüket, jogszokásaikat ismerteti. Részletesen tárgyalja kereskedelmi életüket, építészettüket, mindennapi életüket és igen szemléltető képet fest művészetükről.

Ha teljesen megnyugtató képet nem is kapunk minden kérdésre, amelyek a szakember érdeklődését, a felfedezés előtti Amerikáról ébren tartják, mégis elmondhatjuk, hogy e könyv, a benne lebilincselő módon szintézisbe foglalt adatokkal, nagy lépésekkel viszi előre az ide vonatkozó kutatásokat.

Dr. Párducz Mihály.

E. Sprockhoff: *Marburger Studien.* L. C. Wittich Verlag, Darmstadt. 1938. 267 lap, 122 tábla. Ára 18 RM.

A marburgi őstörténeti tanszék mellett, egy évtizeden keresztül (1928—1938) végzett munkáról számol be a kötet. Hogy ez a munka milyen méretű, azt az a 31 dolgozat mutatja, amelyeknek együtt 267 lap terjedelme csupán a kötet vastagságát jelzi, de a tartalomról nem nyújt képet.

Terünk nem engedi meg, hogy ezt behatóbban ismertessük, tájékoztatásul azonban annyit közölni kell, hogy a kötetben a fiatalabb kőkorról foglalkozó dolgozat van öt, bronzkori problémát tárgyaló nyolc, kora vaskorit három, késő vaskorit nyolc, császárkorit három, végül általánosabb jellegű négy.

E dolgozatok egy része természetesen adatközlés csupán az anyag megfelelő kiértékelésével, de körülbelül fele részében összefoglaló jellegűek. Ezek

¹ Further Excavations at Mohenjo Daro. 1938. 718 lap, 146 képes tábla.